

АНОТАЦІЯ

Шаран О. В. Міжнародно-політичні механізми протидії сепаратизму у державах Європи. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 – Політологія. – Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2021.

Дисертаційна робота присвячена ґрунтовному дослідженню сепаратизму та міжнародно-політичним механізмам протидії цьому явищу в державах Європи.

У європейських демократичних державах дезінтеграційні процеси, зумовлені посиленням сепаратистських тенденцій, становлять виклики та загрози їхній національній безпеці, суверенітету й територіальній цілісності, правам і свободі людини, виявляються чинником збройних конфліктів і формування квазідержавних утворень, існування яких загрожує стабільності в регіоні, впливає на функціонування системи міжнародних відносин. У таких випадках застосування відповідних міжнародних механізмів протидії сепаратизму в одних державах зумовлює не лише поступове зниження в них рівня сепаратистських настроїв, а й певною мірою запобігає розвитку сепаратистських рухів у інших регіонах.

Актуальність теми дисертації обумовлена недостатнім опрацюванням в українській політичній науці теоретичних аспектів механізмів протидії сепаратизму як системи засобів, методів і превентивних інструментів, які використовують на національному й міжнародному рівнях з метою десепаратизації. Також недостатньо досліджені вітчизняними науковцями проблеми та можливості використання практичного досвіду протидії сепаратизму країн Європи в Україні. У сучасних українських реаліях з огляду на потреби розробки шляхів десепаратизації, реінтеграції тимчасово окупованих регіонів нашої держави особливо цінним є порівняльний аналіз механізмів протидії сепаратизму в європейських державах.

Попри те що зарубіжні та українські вчені всебічно вивчали і продовжують вивчати історичні, правові, ідеологічні й політичні аспекти проблематики сепаратизму, що знайшло відображення в численних монографіях, дисертаціях, статтях, вважаємо, що комплексного політологічного дослідження механізмів протидії сепаратизму на міжнародному рівні бракує.

У вступі обґрунтовано вибір і актуальність теми дисертаційної роботи, окреслено мету, завдання, визначено об'єкт і предмет дослідження, хронологічні та територіальні межі, висвітлено наукову новизну, охарактеризовано методологічну основу роботи, розкрито теоретичне й практичне значення отриманих результатів, відображено форми апробації результатів дослідження, кількість публікацій і структуру роботи.

У Розділі 1 «Теоретико-методологічні засади дослідження сепаратизму» розглянуто актуальний стан вивчення титульної проблеми, систематизовано набуті знання про чинники, типи та форми сепаратизму, подано загальний огляд політологічного дискурсу з вивчення сепаратизму, запропоновано типологію міжнародно-політичних механізмів протидії сепаратизму.

У Розділі 2 «Національні механізми протидії сепаратизму в державах Європи» проаналізовано основні джерела та прояви сепаратизму в деяких європейських державах, що входять до складу Європейського Союзу, балканських країнах та Україні, розкрито особливості правових, фінансових, адміністративно-управлінських, інформаційних і силових механізмів протидії сепаратизму на національному рівні.

У Розділі 3 «Політика протидії сепаратизму на рівні міжнародних організацій» досліджено роль ООН і НАТО в міжнародному співробітництві з протидії сепаратизму, проаналізовано приклади застосування міжнародно-політичних механізмів протидії сепаратизму європейськими регіональними організаціями, зокрема Радою Європи, ЄС і ОБСЄ, окреслено перспективи використання міжнародно-політичних механізмів протидії сепаратизму та обґрунтовано можливості застосування досвіду держав Європи в Україні.

У висновках дисертації узагальнені та стисло викладені результати проведеного дослідження.

Новизна проблематики й постійний інтерес науковців до дослідження сепаратизму підкреслюють актуальність вивчення міжнародно-політичних механізмів протидії сепаратизму в державах Європи.

Уперше в українській політичній науці запропоновано визначення понять «протидія сепаратизму», «міжнародно-політичні механізми протидії сепаратизму», «десепаратизація»; розроблено типологію міжнародно-політичних механізмів протидії сепаратизму; обґрунтовано дефініції та характерні риси західноєвропейського, балканського та східноєвропейського сепаратизму; встановлено, що своєчасне ефективне застосування міжнародно-політичних механізмів протидії сепаратизму в одних державах, зумовлює поступове зниження рівня сепаратистських настроїв та слугує дієвим превентивним інструментарієм розвитку сепаратистських рухів у інших країнах.

Окрім того, у дисертаційній роботі уточнено наукове тлумачення сепаратизму як багатовимірного та динамічного явища сучасності, що, з одного боку, дестабілізує внутрішньополітичну ситуацію в державі, загрожує її суверенітету й територіальній цілісності, з іншого – слугує засобом реалізації політичних інтересів етнонаціональної спільноти, яка зазнає дискримінації в поліетнічному суспільстві з вираженим домінуванням титульної нації та веде боротьбу за незалежність. Простежено роль міжнародної спільноти, зокрема ООН, НАТО, ОБСЄ та Ради Європи у врегулюванні сепаратистських конфліктів у конкретних регіонах Європи, позицію Європейського Союзу щодо протидії сепаратизму в державах-членах ЄС та Україні.

Також набуло подальшого розвитку дослідження закономірностей поширення сепаратистських тенденцій у демократичних державах під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників; політичних інтересів та ролі держав і міжнародних організацій у процесах десепаратизації на сучасному етапі;

проблем і перспектив застосування міжнародно-політичних механізмів протидії сепаратизму в державах Європи, зокрема в Україні.

Практичне значення одержаних результатів підтверджене новизною, актуальністю й полягає в можливостях їх подальшого застосування в науково-дослідних, прикладних і навчальних цілях.

Дисертаційна робота сприятиме систематизації знань про сепаратизм у науці про міжнародні відносини, поглибленому вивченню проблематики, розвитку досліджень в українській політології дезінтеграційних процесів та механізмів протидії сепаратизму.

Авторські висновки можуть мати практичне застосування для розробки лекцій і семінарів із навчальних дисциплін, пов'язаних з вивченням проблем сепаратизму та протидії йому на міжнародному рівні, питань внутрішньої і зовнішньої політики, конфліктології, етнополітичних процесів та міжетнічних відносин, діяльності суб'єктів світової політики щодо забезпечення миру в регіонах держав Європи тощо, призначених для студентів спеціальностей «Політологія» і «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

Ключові слова: сепаратизм, сепаратистські рухи, протидія сепаратизму, міжнародно-політичні механізми протидії сепаратизму, дезінтеграція, міжнародна безпека, право народів на самовизначення, принцип територіальної цілісності держав, ООН, НАТО, ОБСЄ, Європейський Союз, Україна.

SUMMARY

Sharan O. International political mechanisms of suppression of separatism in the states of Europe. – Qualifying scientific thesis on the rights of manuscript.

Thesis for the scientific degree of Doctor of Philosophy in Specialty 052 – Political Science. – Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, 2021.

The thesis presents a profound study of separatism and the international political mechanisms of suppression of this phenomenon in the states of Europe.

In the European democratic states, disintegration processes caused by the strengthening of separatist tendencies pose challenges and threats to their national security, sovereignty and territorial integrity, human rights and freedoms, are a factor in the armed conflicts and the formation of quasi-state entities, existence of which threatens stability in the region, affects the functioning of the system of international relations. In such cases, the use of appropriate international mechanisms of suppression of separatism in some states not only causes a gradual decrease in the level of separatist sentiment, but also prevents the development of separatist movements in other regions to some extent.

The relevance of the thesis topic is determined by insufficient elaboration in the Ukrainian political science of theoretical aspects of mechanisms of suppression of separatism as a system of methods and preventive tools used for deseparatization at the national and international levels. The problems and possibilities of using the European states' practical experience of suppression of separatism in Ukraine are also insufficiently studied by the domestic scientists. In modern Ukrainian realities, a comparative analysis of mechanisms of suppression of separatism in the European countries is especially valuable, considering the need to develop ways of deseparatization, reintegration of the temporarily occupied regions of our state.

Despite the fact that foreign and Ukrainian scholars have conducted the research on historical, legal, ideological and political aspects of separatism, which are set out in numerous monographs, theses, articles, we believe that there is a lack of comprehensive political research of mechanisms of suppression of separatism at the international level.

In the introduction of the thesis the relevance of the chosen topic is substantiated; the purpose and tasks are defined; the object and the subject, the chronological scopes of the research are determined; the scientific novelty is formulated; the methodological basis is characterized; the theoretical and practical importance of the obtained results is highlighted; the forms of approbation of the research results, publications and the structure of the thesis are outlined.

In Chapter 1 «Theoretical and methodological principles of the study of separatism» the current state of the research of the title problem is examined, the knowledge about the factors, types and forms of separatism is systematized, an overview of the political discourse on the study of separatism is provided.

In Chapter 2 «National mechanisms of suppression of separatism in the states of Europe» the main sources and manifestations of separatism in some European states, particularly in the member states of the European Union, the Balkan countries and Ukraine, are analyzed, the features of legal, financial, administrative, information and force mechanisms of suppression of separatism at the national level are revealed.

In Chapter 3 «Policy of suppression of separatism at the level of international organizations» the role of the UN and NATO in the international cooperation in suppression of separatism is studied, the examples of application of international political mechanisms of suppression of separatism by the European regional organizations, in particular the Council of Europe, the EU and the OSCE, are outlined.

The conclusions of the thesis summarize the main results of the conducted research.

The scientific novelty of the issues and the constant interest of researchers in the study of separatism emphasize the relevance of studying the international political mechanisms of suppression of separatism in the states of Europe.

For the first time in Ukrainian political science the essence of international political mechanisms of suppression of separatism is opened and the peculiarities of applying the national mechanisms of suppression of separatism in certain European states are traced, the features and differences of Western European, Balkan and Eastern European separatism are determined. the definition of the concepts «suppression of separatism», «international political mechanisms of suppression of separatism», «deseparatization» was proposed; a typology of international political mechanisms of suppression of separatism has been developed; the definitions and features of Western European, Balkan and Eastern European separatism are substantiated; it has been established that the timely and effective application of

international political mechanisms of suppression of separatism in some countries causes a gradual decline in separatist sentiment and serves as an effective preventive tool for the development of separatist movements in other countries.

In addition, the thesis clarifies the scientific understanding of separatism as a multidimensional and dynamic phenomenon of modernity, which, on the one hand, threatens the sovereignty and the territorial integrity of states, and on the other, serves as the means of realization of political interests of ethnonational community, that is being discriminated in a polyethnic society and is fighting for its independence. The role of the UN, NATO, OSCE and the Council of Europe in the settlement of separatist conflicts in specific regions of Europe, the position of the European Union on suppression of separatism in the EU member states and Ukraine are traced.

The study of the patterns of spread of separatist tendencies in the democratic states under the influence of internal and external factors, the political interests and the role of states and international organizations in the processes of deseparatization at the present stage, the problems and prospects for the application of international political mechanisms of suppression of separatism in the European countries, in particular in Ukraine, is further developed.

The practical value of the thesis is determined by its novelty, relevance, and the possibility of applying its results in research and educational purposes.

The thesis will contribute to the systematization of knowledge about separatism in the science of international relations, in-depth study of issues and development of research on disintegration processes and suppression of separatism in the Ukrainian political science.

The conclusions made by the author may have practical application in preparation of the courses devoted to the study of separatism and suppression of it at the international level, the issues of domestic and foreign policy, the conflictology, the ethnopolitical processes and interethnic relations, the activities of world politics actors aimed at peacekeeping in the regions of Europe, etc., designed for students of the specialties «Political science» and «International relations, public communications and regional studies».

Key words: separatism, separatist movements, suppression of separatism, international political mechanisms of suppression of separatism, disintegration, international security, right of peoples to self-determination, principle of territorial integrity of states, the UN, NATO, OSCE, the European Union, Ukraine.

Список опублікованих праць за темою дисертації:

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації:

1. Шаран О. Національні та міжнародно-політичні механізми протидії сепаратизму в Іспанії (на прикладі Каталонії) // Гілея: науковий вісник. 2018. Вип. 134 (7). С. 386–392.

2. Шаран О. Політика Європейського Союзу щодо протидії сепаратизму // Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка. Серія міжнародні відносини. 2018. Вип. 45. С. 176–185.

3. Шаран О. Національні та міжнародно-політичні механізми протидії сепаратизму у Балканських державах // Наук.-теорет. альманах «Грані». 2019. Т. 22. Вип. 1. С. 68–77.

4. Федунь О., Шаран О. Діяльність Організації Об'єднаних Націй щодо протидії сепаратизму в європейських державах // Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії (особистий внесок: 50 % статті, визначено поняття національних і міжнародно-політичних механізмів протидії сепаратизму, проаналізовано особливості їх застосування в окремих державах Європи). 2020. Вип. 30. С. 212–219.

5. Sharan O. Episteme of separatism in the political science // Evropský politický a právní diskurz. 2021. Vol. 8. Iss. 1. P. 141–147.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

6. Шаран О. Сепаратизм як загроза територіальній цілісності держав Західної Європи // Сучасні тенденції міжнародних відносин: політика, економіка, право. Міжн.-наук. конф., м. Львів, 18 лютого 2016 р. Львів, 2016. С. 262–272.

7. Федунь О., Шаран О. Перспективи врегулювання придністровського конфлікту після президентських виборів у Молдові 2016 р. // Конфлікти на пострадянському просторі: глобальний та локальний виміри. Міжн. наук.-практ. конф., м. Львів, 13 грудня 2016 р. (особистий внесок: 50 % тез, проаналізовано чинники та наслідки проявів сепаратизму в Придністров'ї, розкрито механізм діалогу в багатосторонньому форматі з врегулювання придністровського конфлікту 2016 року). Львів, 2016. С. 70–72.

8. Шаран О. Чинники сепаратизму у Косово // Сучасні тенденції міжнародних відносин: політика, економіка, право. Міжн.-наук. конф., м. Львів, 7 березня 2017 р. Львів, 2017. С. 75–82.

9. Шаран О. Референдуми про незалежність Каталонії та Шотландії як виклик міжнародній безпеці у Європі // Трансформація міжнародної безпеки: сучасні виклики та загрози. Міжн. наук.-практ. конф., м. Львів, 22–23 березня 2018 р. Львів, 2018. С. 81–84.

10. Шаран О. Перспективи визнання Каталонії як незалежної держави // *International relations review. Thematic issue. Modern trends in the international environment transformation: identities, norms and values*. Міжн. наук.-практ. конф., м. Львів, 6 червня 2018 р. Львів, 2018. С. 460–464.

11. Sharan O. Separatist tendencies in Catalonia // *The 3rd International youth conference – Perspectives of science and education* (July 6, 2018) SLOVO\WORD, New York, USA. 2018. P. 353–358.

12. Шаран О. Офіційна позиція Європейського Союзу щодо проявів сепаратизму у його державах-членах // *Science and society. Proceedings of the 6th International conference*. Accent Graphics Communications & Publishing. Hamilton, Canada. 2018. С. 30–33.

13. Sharan O. Separatism in the member states of the European Union: common and distinctive features // «Україна – Бьлгария – Европейски Сьюз: сьвременно сьстояние и перспективи». Міжн. наук. конф., м. Варна, Болгарія, 15–22 вересня 2018 р. Варна, 2018. С. 217–221.

14. Шаран О. Прояви сепаратизму у Балканських державах // *Imperatives of civil society development in promoting national competitiveness: Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference*. Vol. 1, м. Батумі, Грузія, 13–14 грудня 2018 р. Батумі, 2018. С. 26–28.

15. Шаран О. Позиція Європейського Союзу щодо українсько-російського конфлікту // *Україна – Європейський Союз: від партнерства до асоціації: Український Щорічник з Європейських Інтеграційних Студій*. Вип. 2. Луцьк: Терен, 2019. С. 335–344.

16. Шаран О. Підходи Європейського Союзу до протидії гібридним загрозам з боку Російської Федерації // *Криза сучасної системи безпеки: у пошуках нового міжнародного порядку*. Міжн. наук.-практ. конф., м. Львів, 4–5 квітня 2019 р. Львів, 2019. С. 162–164.

17. Шаран О. Особливості інформаційної війни як основного елемента гібридної війни Російської Федерації проти України // *Міжнародні конфлікти у сучасному світі: від регіонального протистояння до глобального суперництва*. Міжн. наук.-практ. конф., м. Львів, 11 грудня 2019 р. Львів, 2019. С. 77–79.

18. Sharan O. Ideas of «Greater» states as one of the main causes of separatism and irredentism in Europe // *Experts on: Bulletin № 01*, м. Львів, 25 січня 2020 р. Львів, 2020. С. 24–25.

19. Sharan O. Information warfare as an integral part of Russia's hybrid warfare against Ukraine: mechanisms of conducting the war and counteracting it // *Wojna – konflikt – spór. Obszary rywalizacji w przestrzeni międzynarodowej*. Instytut Nauk Politycznych UWM w Olsztynie, Olsztyn; Lwów, 2020. Tom 1. P. 182–194.

20. Sharan O. Effectiveness of national mechanisms of suppression of separatism in the member states of the European Union (case study of Belgium, France and Spain) // *Global Studies Review*. 2020. Vol. 1. Iss. 3. P. 35–46.